Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

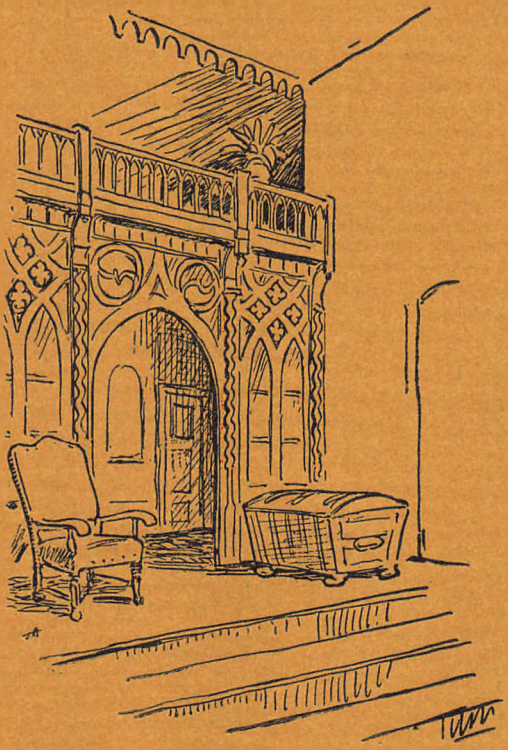

GRIMMERHUS

GRIMMERHUS

AF

ÅGE PETERSEN

Smukt i læ af dunkle bøgeskove
ligger Grimerhus, et navn
på en villa tæt ved bæltets vove,
smilende den solen ta'er i favn.
Hør! Fra staden kirkeklokken ringer
menigheden alt til aftensang.
Østenvindens lette luftning bringer
klokkens toner over grønne vang.

Rundt om denne skønne villa slynger
sig en have smukt, på danskes vis,
overalt naturen her forynger,
stempler yppigt dette paradis,
tætte rosenbuske hegne smukt
om det skønne, maleriske hus,
brede ud en aromatisk duft,
rosenblade dække gangens grus.

Hvor mangt et sådant yndigt paradis
findes vel i Danmarks sommerhave,
tvinger mennesket til lov og pris
mod den Gud, som gav os denne gave.
Sander digterens de skønne ord
om den havomkranste danske ø,
som med stolthed høres kan i Nord:
»Her er smukt at leve — tungt at dø!«

Ferdinand Sneedorff-Christensen.

(Fra hans digtsamling »En luftning fra Lille Bælt«, Middelfart 1861. Han var søn af toldassistent I. Christensen, Middelfart, uddannedes til telegrafist, men udvandrede — efter at have deltaget i krigen 1864 — til USA. Her døde han 2. oktober 1896, 59 år gammel i Rush City, Minnesota, efter at have været redaktør, major, vicekonsul, bankdirektør m. m. Hans enke byggede en kirke til minde om ham.)

ÆLDRE middelfartere mindes endnu de tider, da »Grimmerhus« var Hindsgavls »Enkesæde« og lejet ud til skiftende herskaber. Efter at Middelfart kommune overtog det, blev mine forældre nogle år senere af daværende borgmester Ehlert Nielsen opfordret til at forpagte »Grimmerhus« og indrette det til feriepension.

Efter lange overvejelser begyndte mine forældre den 1. maj 1925. Det er først og sidst min moder, der har æren af det, der her er skabt med årene.

Huset var ikke straks egnet til sit nye formål og meget måtte laves om og moderniseres, men moder blev aldrig træt. Hun fik »Grimmerhus« gjort i smuk stand ude og inde, og forsynede det med inventar, som er dette lille eventyrslot værdigt.

Mit håb skal være, at dette sted kan være med til at befæste byens ry som en god turistby.

I det følgende vil programleder Åge Petersen fortælle om »Grimmerhus« historie, og jeg vil gerne hermed takke ham for hans aldrig svigtende interesse for det gamle Middelfart.

INGA JØRGENSEN

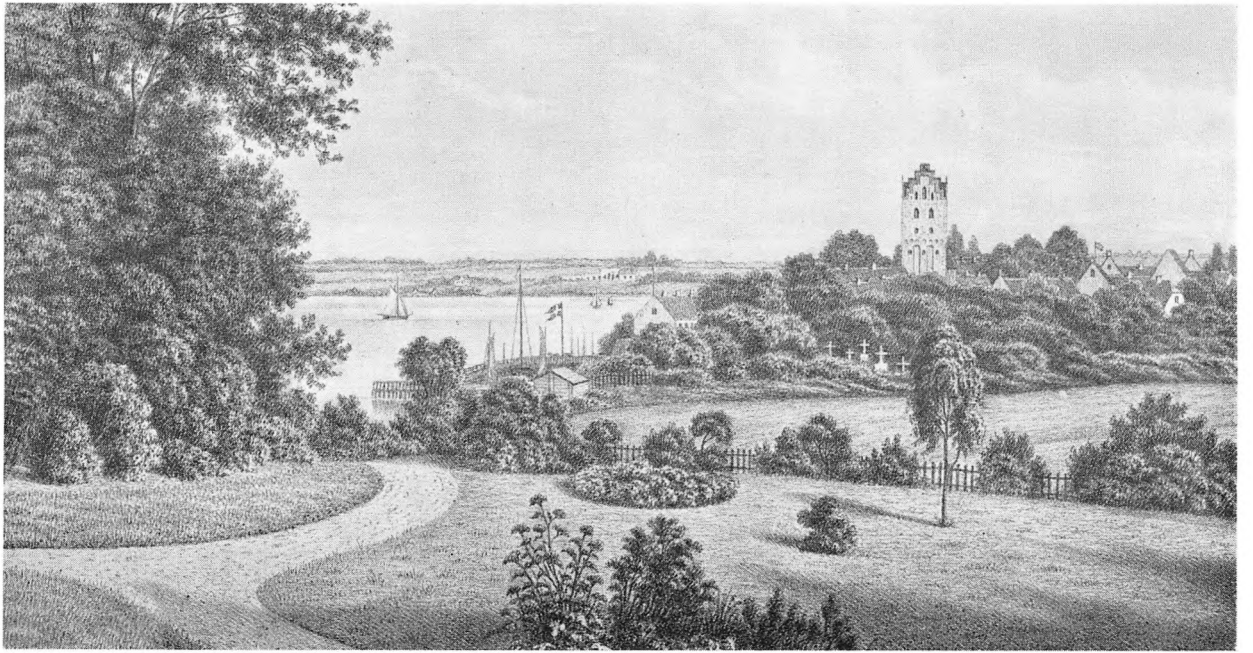

Fra haven ved Grimmerhus. Litografi af S. J. Grønvald. Ca. 1875

NAVNET Grimer har gammel hævd på arealet mellem den nuværende Kongebro og byen. Sagnet fortæller, at der ved det nuværende Kongebro engang lå en borg, Grimersborg kaldet, fordi den var opført af en mand ved navn Grimer eller Grimur. Ethvert spor af borgen, som man ikke skal forestille sig som et stolt bygningsværk med tårne og tinder, er nu borte, måske er den, som meget andet, skredet i havet, eller sunket til bunds i Grimermose til hvilken det gamle navn blev knyttet for siden at blive fæstnet til Grimermosebroen, den gamle færgebro, som kom til at hedde Kongebro, og til færgemandens hus, Grimermosehuset, der stadig eksisterer. Ydermere kaldtes den nuværende Kongebroskov helt op til slutningen af 1860'erne for Grimerskov. Ud for det nuværende Grimmerhus findes stadig væk Grimerhyttehullet, et særlig dybt sted i farvandet. Det fik sit navn efter Grimerhytten, et hus, der lå omkring det areal, som nu kaldes Sildemarken. Grimer, eller Grimur, er et gammelt nordisk navn, endnu almindeligt på Island, og dets tilknytning til de her nævnte steder siger os derfor, at der er en gammel, nu glemt historie knyttet dertil. Oprindelig var Grimer — altså med et »m« — den almindelige staveform, og vel også den rigtigste. Den blev brugt i byens aviser helt op til 1925, uagtet der på det enkesæde, om hvilket der her skal berettes, i 1863 blev opsat en tavle, som angav stedets navn: *Grimmerhus*. Sådan staves navnet da også nu, og formen vil derfor blive brugt i det følgende.

Det var Hindsgauls daværende besidder, kammerherre Niels Basse Fønss, som i 1856-1857 lod Grimmerhus opføre, og ganske rimeligt fik det navn efter de gamle sagn, som knyttede sig til området, og dermed bevaredes forbindelsen til en dunkel fortid også

i vore dage, hvor de fleste andre lokaliteter, som engang hed noget med »Grimer«, har skiftet navn.

Grimmerhus er bygget af en af 1800-tallets kendteste danske arkitekter, Johan Daniel Herholdt (1815-1902). Han havde i årene 1850-1854 bygget den nuværende hovedbygning på herregården Erholm ved Aarup, og hans stil må have passet herskabet på Hindsgaul, som den i øvrigt i de kommende år passede mange andre, for Herholdt opførte bl. a. universitetsbiblioteket, den første hovedbanegård i København, Nationalbanken og adskillige andre repræsentative byggerier. Hans særpræg var vel ikke fuldt udviklet, da han tegnede Grimmerhus, men tidens opfattelse af det »gotiske« er også her klart markeret, skønheden deri kan nutidens mennesker strides om, men for herskabet på Hindsgaul var det af betydning, at enkesædet blev moderne og repræsentativt. Det mål blev nået, og Grimmerhus står også i dag som udtryk for, hvor stor pris Hindsgauls daværende besidder satte på sin hustru — eller som et vidnesbyrd om, hvor meget hun kunne bestemme! Yderligere gjorde det forhold sig gældende, at Hindsgaul skulle gå i arv til den ældste mandlige efterkommer, så en eventuel enke skulle i god tid sikres standsmæssig bolig, hvis et harmonisk forhold mellem hende og det nye herskab på Hindsgaul ikke ansås for helt sikkert. Den 24. marts 1856 blev grundstenen til huset lagt, og den 12. september samme år stod det færdigt, men da kammerherreinde Louise Fønss den 27. juli 1863 lod opsætte en mindetavle for sin da afdøde mand — det skete på ægteparrets 50 års bryllupsdag — regnede hun 1857 for opførelsesåret.
Det var, viste det sig, i sidste øjeblik, Niels Basse Fønss sikrede sin hustru en standsmæssig beboelse, thi han døde den 18. juli 1858, 64 år gammel. Middel-

Kammerherre
Niels Basse Fønss
1793 - 1858

Kammerherreinde Louise Fønss,
født Wedel-Heinen
1796 - 1864

Generalløjtnant, kammerherre
Heinrich August Theodor
von Kauffmann
1819 - 1905

fart Avis skrev om afdøde, at han »havde en levende interesse for kunsten og anvendte betydelige summer på forskjønnelsen af hovedgården og den til samme hørende have.« I den her fastslåede interesse har vi forklaringen på, at han valgte en allerede da anerkendt arkitekt som den, der skulle tegne enkesædet.

Da det nye herskab på Hindsgaul tog sin besiddelse i brug, flyttede Louise Fønss til Grimmerhus. Efter nutidens forhold var det en stor og besværlig beboelse for en enlig dame, men hun var jo »af stand«, og omgav sig med adskillige tjenestefolk, ligesom hun vel også ofte havde slægtninge boende. Til sit brug måtte hun også have heste og vogne, og dertil var der plads i den store staldbygning. Grimmerhus var omgivet af en stor have, fra hvilken udsigten ikke var ringere end fra Hindsgaul. Skoven lå lige i nærheden, bæltet snoede sig for foden af havens skrænt og mod øst var udsigten over de lave huse, domineret af kirken i Middelfart. Byen var nær ved, men trængte sig dog ikke på, så en vis fornem isolation omgav enkesædet. Husets rum var hensigtsmæssigt placeret efter datidens opfattelse. Opholdsrummene vendte ganske vist mod nord og vest, men dengang satte man ikke pris på solen, det var kun bønderne, der var solbrændte, derpå kunne de bl. a. kendes, standsfolk var blege, og arkitekten havde vendt huset, så udsigten fra dets opholdsrum var det afgørende. Til det indre førte en bred, fornem trappe, og overalt var der smukt træværk og anden form for udsmykning, som heldigvis er blevet pietetsfuldt bevaret under de stærkt skiftende forhold, så man i dag kan glæde sig derover. Køkkenfunktionerne var henlagt til kælderregionerne, men herfra kunne der bringes mad og forfriskninger op ved hjælp af et manuelt betjent hejseværk, der først i de

Mindetavle på Grimmerhus. Den er dateret den dag, ægteparret kunne have holdt guldbryllup

senere år er blevet erstattet med en elektrisk elevator. Foran hovedindgangen var der plads nok til, at kusken kunne slå et sving med sit forspand og sin vogn, som det hørte sig til, og man kunne stige direkte fra vognen ud på trappen, hvis trin belystes af to bastante lygter.

Rammen om det liv, enken fra Hindsgaul nu skulle leve, var således i orden. Louise Fønss kom dog ikke til at nyde lyksalighederne på Grimmerhus i mange år. Hun døde i en alder af 68 år den 11. april 1864. Den 21. april blev Louise Fønss begravet, og skønt tiderne var bevægede, fik Middelfart Avis dog plads til en udførlig omtale af højtideligheden: »Foran den afdødes enkebolig på Grimmerhus var der smukt prydet med opplantede graner og alle slags grønt, og ved indkørselen til gården var oprejst en smuk æresport med indskrift. I sørgehuset, hvor et betydeligt følge

havde samlet sig, var liget hensat i et dertil smukt udstyret lille kapel, og her bragte pastor Melby fra Asperup, der i sin tid var huslærer hos den afdøde kammerherre på Hindsgaul, den hensovede et farvel fra hendes nærmeste og fra alle, der på en eller anden måde havde stået hende nær i livet. Salmer blev afsunget før og efter talen. Derefter blev liget udbåret og førtes af beboere fra Hindsgaul gods til Middelfart kirke, mens brigadens musikkorps under hele sørgetoget udførte forskellige musiknumre. I kirken holdt provst Fønss en længere tale, hvori han navnlig dvælede ved, at den afdøde havde været i besiddelse af lykkens goder, men dog også, og navnlig i sit livs aften, kendt modgang og lidelse. Om aftenen førtes liget til slægtens begravelseskapel i Kauslunde kirke.« Louise Fønss blev den eneste enke fra Hindsgaul, som boede på Grimmerhus. Fremtiden skulle vise, at med hensyn til beboere kom enkesædet til at føre en ret broget tilværelse, og i lange perioder stod det tomt.

Den næste beboer af Grimmerhus var komtesse Julie Sophie Thora Anna Caroline Reedtz-Thott. Hun var datter af baron Otto Reedtz-Thott til Gavnø og hans tredie hustru, Caroline Amalie Fønss. Komtesse Julies moster, Karen Julie Fønss, havde været baron Reedtz-Thotts anden hustru. Hendes bedsteforældre var således Niels Basse Fønss og Louise Fønss. Julie Sophie Reedtz-Thott var 19 år, da hun den 25. maj 1865 blev gift med kammerherre, hofjægermester Carl Frederik Sophus Vilhelm baron Juel-Brockdorff til baroniet Scheelenborg og stamhuset Tåsinge samt til Hindemae, Stenagergård og Hollufgård, så det var et godt parti. I Middelfart kirkebog står, at komtessen boede på Grimerhus. Årsagen var nok, at hendes far var død i 1862, og at familien på Hindsgaul i en pe-

riode havde stillet Grimmerhus til rådighed for deres slægtninge. Brylluppet stod i Middelfart kirke, og bruden havde et langt liv foran sig. Hun døde på Valdemar slot på Tåsinge den 6. juli 1936.

Et par måneder før komtessens bryllup var der iøvrigt blevet afsløret en tyveriaffære på Grimmerhus. Derom meddelte Middelfart Avis den 24. februar 1865: »Et omfattende hustyveri, der sandsynligvis er drevet i længere tid, er i søndags opdaget på Gremerhus her ved byen. Tyverierne, der alt i nogen tid vare sporede, opdagedes endelig søndag eftermiddag ved at baronesse Reedtz-Thott savnede en halvhundredealerseddel. En tjener, som var mistænkt, benægtede imidlertid på det bestemteste at være gerningsmanden, men da man truede med politiet og undersøgte hans gemmer, fandt man en stor mængde værdigenstande, som tilhørte komtessen, og som han tid efter anden havde stukket til sig. Lidt efter rykkede han frem med halvhundredealersedlen, som han havde i vestelommen. Blandt de stjålne genstande fandtes bl. a. 12 guldtheskeer, en julegave til den unge komtesses udstyr. Af et kostbart album havde tjeneren afpillet et våben og navnetræk af guld o.s.v. Han hensidder nu i arresten heri byen.«

Efter den mundtlige tradition, og noteret i Middelfart Venstreblad den 18. juli 1921, skulle i tiden efter 1865 Grimmerhus have været beboet af »en engelsk ingeniør, hvis smukke møblement i vore bedsteforældres tid spredtes ved auktion over byen og egnen.« Det drejer sig sikkert om en af de engelske ingeniører, der var beskæftiget ved den fynske jernbane, og som, da banen var ført igennem til Strib, brød op. Det stemmer da også med en auktionsannonce, som findes i Middelfart Avis i december 1866. Men navnet er ikke bevaret. Næste lejer på Grimmerhus var

pensioneret premierløjtnant Cosmus Bornemann. Om ham oplyser kirkebogen, at han døde 42 år gammel den 2. maj 1873. Dødsbekendtgørelsen i avisen fortæller os, at han var gift med Emma Bornemann, født Freisleben, og at han foruden sin hustru efterlod en 10-årig datter. Det er formentlig Julie Johanne Bornemann, som 25 år gammel blev gift i Middelfart den 28. maj 1888 med assistent Søren Andreas Møller. Mon ikke Bornemann var invalid fra krigen i 1864? De her tilgængelige kilder tier om ham.

I april 1881 blev Grimmerhus omdannet til en lægeklinik. Bekendtgørelsen herom havde følgende ordlyd: »Fra i dag har undertegnede nedsat sig som læge på Grimmerhus ved Middelfart. Træffes altid hver dag fra kl. 9—10 formiddag. Den 3. april 1881. L. Maar, læge, tidligere boende i Odense.« I nævnte by havde Maar haft en klinik for kvindesygdomme, men han havde selv ofte været syg, og muligt søgte han til Middelfart, fordi han her mente at finde et sundere klima. Tillige var bygningen på sin vis velegnet til formålet al den stund, der var værelser nok til eventuelle patienter. Sine forbindelser i Odense ønskede Maar dog ikke at opgive, og af den grund opstod det rygte, at han ikke, foruden at passe sin klinik i Middelfart og sine patienter i Odense, også kunne påtage sig praksis i Middelfart og omegn. Læge Maar meddelte derfor i en annonce den 1. september 1881, at han kunne overkomme det hele. Turene til Odense, oplyste han, »ere ingenlunde med hensyn til tiden længere end de ture, enhver i Middelfart praktiserende læge må foretage mange gange om ugen, men de have fremfor disse almindelige ture (f. ex. i nogen afstand fra Nørre Aaby og Ejby station o.s.v.) den fordel, at tiden er bestemt en gang for alle, så at det øvrige arbejde kan indrettes derefter.« Læge

Grimmerhus set fra Lillebælt

Maar understregede, at han var at træffe hver dag fra kl. 9—10, og han fortsatte: »Jeg tillader mig at anmode om, at vognene, så vidt det kan ske for patientens skyld, hente mig tidligt om morgenen, ligesom jeg også helst med egen befordring tager ud på samme tid.«

Om karakteren af virksomheden på Grimmerhus kan man finde oplysning i en beretning, som læge Maar offentliggjorde i »Hospitals-Tidende« den 15. august 1883. Her skildrer han indledningsvis sine egne kvaler med et vaklende helbred, og oplyser derefter, at der i løbet af et år har været 113 patienter på klinikken med i alt 4369 sygedage. 12 patienter har været sindssyge. Læge Maar mener, at årsagen til kvinders sindssyge oftest er »indvortes lidelser«. Når disse lidelser kureres, forsvinder også sindslidelserne. »Af de øvrige patienter have de fleste været underkastet operation, f. eks. ovariotomi (sækvattersot) i fire tilfælde og samtlige med heldigt udfald, endvidere operation til borttagelse af andre indvendige svulster fra en nøds til et barnehoveds størrelse, operation for dysmenorrhoe, sterilitet, kræft, operation for sygdom i blæren, tarmen, operation for borttagelse af større udvendige svulster o.s.v.« Af de opererede var ingen døde, men en af de indlagte led af så udbredt kræft, at vedkommende gik til grunde. Desuden havde der været adskillige »sunde badegæster«, der blot havde opholdt sig på Grimmerhus for at nyde de helbredsbefordrende bade i Lillebælt. Læge Maar sluttede sin beretning med at indbyde alle interesserede journalister til at aflægge klinikken et besøg. »Her er så smukt, at en dags ophold her nok kan holdes ud.« I en efterskrift til sin gengivelse af beretningen oplyste Middelfart Avis, at læge Maar ofte modtog uformuende patienter. Bladet mente i øvrigt, at årsagen til

læge Maars heldige operationer også skyldtes den kendsgerning, at han lagde megen vægt på antiseptisk forbinding, så sårfeber blev undgået. Desuden fortæller avisen, at man på Grimmerhus også behandlede rheumatisme og rygmarvssygdomme med manæter, d.v.s. »Brandmænd«. Det er, skrev bladet, »selvfølgelig kun en ringe del af dyret, der benyttes, og smerten er kun ringe i forhold til den ofte ret gode virkning deraf. Det er i øvrigt kun erfaringsmæssigt det bruges. Hvorfor det hjælper, kan lægen vist endnu ikke begrunde.« Men metoden med at bruge »Brandmænd« falder godt i tråd med, at man på landet ofte brugte brændenælder mod gigt og partielle lammelser. Efter tidens skik indrykkede taknemmelige patienter annoncer i bl. a. Middelfart Avis. F. eks. lod N. Christensen, Middelfart, den 22. november 1882 meddele: »Vi kunne ikke undlade at være hr. læge Maar taknemlig, da han har kureret min kone for en så farefuld sygdom, nemlig kræftsvulst, og han er altid kommen i vort hus med trøstelige og milde ord.« Taknemmelig var også skomager Morten Clausen fra Kerteminde, som den 29. april 1884 averterede: »Taksigelse til hr. læge Maar og frue, Grimmerhus ved Middelfart. — Når undertegnede nu, næst Guds bistand, ved Deres menneskekjærlige hjælp er bleven befriet for den omtrent 24 pund tunge svulst på min hals, der i 13 år har tynget mig hårdt, og jeg har det bedste håb om snarest at vorde gjengivet min arbeidsførlighed, så bringer jeg Dem, ærede hr. Maar, min varmeste og bedste tak for Deres ydede nidkjære lægehjælp, utrættelige flid, senere omhu og blide behandling. Samme tak bringes ligeledes den ædle fru Maar for den mig bragte gode og styrkende pleie. Herren lønne og velsigne Dem, give Dem en lang og lykkelig levetid, i hvilken De ved Guds bistand må glædes ved at bringe de lidende sjæle, som

søge ind under Deres tag, trøst, lindring og helbredelse.« Den 11. august 1883 meddeler avisen, at en 55-årig husmandskone fra Jylland er blevet befriet for en svulst i maven. Til operationen er blevet brugt de nyeste og mest kostbare instrumenter, men konen mærkede intet, og de læger, der bistod ved operationen, var, ligesom konen, forbavsede over det lykkelige resultat. Foruden klinikken på Grimmerhus, hvor læge Maar gav sig i kast med vanskelige operationer, passede han patienter i Odense og praktiserede desuden i byen og på egnen. Arbejdsbyrden blev ham da også for stor, han brød sammen, måtte opgive sin virksomhed, og først et par år efter kunne han på ny begynde som praktiserende læge i Odense. Her døde Carl Jacob Ludvig Maar den 10. maj 1895, kun 51 år. I Middelfart Avis blev han karakteriseret således: »Han var som menneske velvillig og hjælpsom, egenskaber, der også havde rum hos ham i hans virksomhed som læge, men man fik nu og da det indtryk, at han fordrede mere af sin kunst, end den kunne udrette.«

Efter perioden som klinik, er der en årrække, hvor Grimmerhus formentlig har været beboet af skiftende funktionærer under Hindsgaul gods, eller det har stået tomt. Men i foråret 1896 flyttede atter en familie med direkte slægtsforbindelse til Hindsgaul ind på Grimmerhus. Det var generalløjtnant Heinrich von Kauffmann og hans hustru, Jenssigne Louise Mathilde Fønss, datter af Hindsgauls ejer. Med dem havde Grimmerhus en periode i fornem stil. Kauffmann var født i Rendsborg i 1819. Som sin far valgte han den militære karriere, men i modsætning til mange andre officerer fra hertugdømmerne, blev han den danske konge tro, da oprøret i 1848 brød ud. Kauffmann deltog i hele treårskrigen. Han var bl. a.

Kaminstuen på Grimmerhus

med i slaget ved Sundeved, og blev senere stabschef hos general Bülow, hvem han fulgte til Vejlby præstegård ved Middelfart. Her blev det afgørende udfald fra Fredericia planlagt, og som stabschef havde Kauffmann naturligvis en afgørende indflydelse derpå. Det er nærliggende at mene, at han under opholdet på Vestfyn har truffet herregårdsfrøkenen fra Hindsgaul med hvem han holdt bryllup på Gaunø den 29. juni 1851. Efter udfaldet fra Fredericia fortsatte Kauffmann sin militære karriere. Han lagde taktikken for slaget ved Isted, hvorefter han forfremmedes til major. Siden var han chef for generalstabens taktiske afdeling og stabschef for generalkommandoen i Flensborg. Stillingen som guvernør på De vestindiske øer blev ham tilbudt, men han afslog. I 1855 blev han amtmand i Kiel, 1857 medlem af rigsrådet og 1860 militær befuldmægtiget i Frankfurt.

Herfra rapporterede han om prøjsernes bagladegeværer, men det fik, som vi ved, ingen indflydelse på den danske hærs udrustning. Da det i 1863 trak op til en ny krig, blev Kauffmann stabschef under hærens overgeneral, de Meza. Den 8. december 1863 blev Kauffmann kaldt til den nye konge, Chr. IX, som tilbød ham posten som statsminister, men Kauffmann afslog og rejste i stedet til armeens hovedkvarter. Her var han med til at træffe beslutningen om Danevirkes rømning og hærens tilbagetrækning til Dybbøl-stillingen. Efter den tabte krig ledede Kauffmann våbenstilstandsforhandlingerne, og var siden med til fredsforhandlingerne i Wien. Siden var han leder af generalstaben, fik tilbudt posten som krigsminister, men afslog, og søgte i stedet sin afsked. I 1896 flyttede han så ind på Grimmerhus for at leve som pensionist, dog med varetagelse af interesser i et forsikringsselskab som »fritidssyssel«. Af de gamle

soldater i Middelfart blev generalen naturligvis altid hilst med ærbødighed. Han glemte aldrig at yde bidrag til våbenbrødrenes velgørende arbejde. Tillige samlede han hvert år, på kongens fødselsdag, alle våbenbrødrene i byen til fest på Grimmerhus. I 1902 var han ved sygdom forhindret i at følge skikken, men til gengæld betalte han regningen for alle de våbenbrødre, som deltog i foreningen »6. Novbr.« kongefest på Behrendts hotel. Til gengæld blev han ved den lejlighed varmt hyldet af våbenbrødrenes formand, havnefoged Nissen Wiis, som den, der havde sat sit liv i vove for kongens og Danmarks sag. Generalen bevarede vel sin stramme, militære holdning, men bag det barske ydre var han venlig og godmodig. Mødte han i nærheden af Grimmerhus børn, standsede han dem og bød dem bolsjer fra en sølvdåse, han altid havde på sig. Der blev levet standsmæssigt på Grimmerhus med stort folkehold, heste og køretøjer, og hyppige fester — bekendtskabskredsen var jo stor. I 1904, den 4. februar, sluttede dette kapitel. Fru Kauffmann døde. Våbenbrødrene mødte ved ligfærden op med floromvundne faner, og gik i spidsen til graven på kirkegården tæt ved Grimmerhus. Generalen flyttede nu til København, men lejlighedsvis boede han på Grimmerhus. I juni 1905 døde han. Som hustruens, således blev også hans kiste båret ned i graven. På kisten lå en gul silkepude med Kauffmanns talrige ordner. Det kongelige hus havde sendt kranse og blomster. Siden blev en stor obelisk med omfattende inskription sat på graven. General Kauffmann og hans hustru kom begge til at hvile i jord, som engang havde tilhørt Hindsgaul, og som ligger nær det Grimmerhus, som de begge holdt af.

På general Kauffmanns grav blev der i september måned 1905 rejst en mindesten af poleret granit med

denne inskription: »Denne sten er sat over generalløitnant, kammerherre Heinrich August Theodor Kauffmann, født i Rendsborg den 13. april 1819, død i året 1905. — Han stod i 1848-49, 50 og 64 i kampene for konge og fædreland ved hærførernes side og befalede i de sidste kampe over 2den brigade.«

Konsul Frederik Larsen Hey (født 21. februar 1857 i Odense, død 17. oktober 1925 på Billeshave) og hans hustru, Kristine Lucia (født 19. april 1861 i Stenløse, død 11. august 1934 i København) blev de næste beboere af Grimmerhus. Konsul Hey var en fremtrædende erhvervsmand, begyndende i Odense, men senere med udstrakt virksomhed også i København. Blandt hans fynske tillidshverv kan nævnes formandposten i telefonselskabet, hvis stifter han var, ligeledes formandskabet i Fyens Discontokasse. Han var medlem af Odense byråd, havde store poster i forsikringsverdenen, og drev også Odense Vinkompagni, samtidig med at han efterhånden blev en ledende skikkelse i partiet højre under dets ændring til Det konservative folkeparti. Listen over konsul Heys offentlige hverv er lang, men trods alt blev der også tid til at nyde livet, hvilket skulle ske på Grimmerhus. Stedet var familiens sommerbolig, og traditionerne fra den kauffmanske epoke, for så vidt angår ydre festivitats og selskabelighed, blev fulgt op, og konsulens flotte lystkutter tiltrak sig hver sommer stor opmærksomhed. Konsul Heys interesser i adskillige store danske industriforetagender og i et stort svensk glasværk, gjorde ham til en rig mand, og i 1919 købte han herregården Billeshave, hvor han levede til sin død i 1925. Han var sognets største skatteyder, og en mand af økonomisk magt, men der findes ikke eksempler på, at han på positiv måde gjorde en indsats i egnens økonomiske liv.

Grimmerhus var efter konsul Heys overtagelse af Billeshave atter ledigt. På Hindsgaul havde tiderne ændret sig, man havde ikke længere samme økonomiske magt over tingene som før, og man ønskede at sælge Grimmerhus. Blandt de lysthavende var grev Schimmelmann, men han købte i stedet herregården »Løvenholm«, hvorefter der kom bladforlydender om, at stamherren til Hindsgaul, Holger Basse Fønss, i efteråret 1919, efter at have holdt bryllup med sin svenskfødte forlovede, frk. Andersson, ville tage ophold på enkesædet. Denne plan blev dog også opgivet, og Middelfart Venstreblad noterede, at »det skønne enkesæde synes at skulle blive forladt af guder og mennesker.«

På to andre fronter skulle der imidlertid ske noget, der fik afgørende betydning for enkesædets fremtid. Hestehandler Jens Jørgensen og hans hustru, Anna Jørgensen, havde erhvervet Chr. Rasmussens restauration på Middelfart torv (hvor nu Fyens Discontokasse ligger), men i 1919 stod Middelfart kommune i bekneb for en gymnastiksal og lokaler til folkebogsamlingen. Byrådet besluttede at købe bygningen og dens areal. Der blev indrettet gymnastiksal i det tidligere danselokale, mens forhuset blev taget i brug som bibliotek og husvildebolig. Jens Jørgensen og hans hustru flyttede til København, men begge havde de efterladt sig et godt minde i byen og hos dens råd, hvilket skulle få betydning for Grimmerhus, som i mellemtiden blev bolig bl. a. for byens politimester, Galschiøt. En ændret lovgivning, sammen med de nævnte dårlige økonomiske forhold på Hindsgaul, gjorde det muligt for byen at erhverve det meste af det gamle herresædes område. I første omgang købtes de områder, der ligger nærmest byen, og i juli 1919 var Grimmerhus i byens eje. Ejendommen leje-

des fortsat ud, men af og til meldte der sig også købere. Det var således tilfældet i marts 1923, hvor »en i byen kendt ingeniør«, som det hed i Middelfart Venstreblad, tilbød at købe ejendommen. I byrådet kom stemmerne dog til at stå lige, så forslaget faldt bort. Det blev heller ikke til noget med andre planer. Bl. a. havde Dansk Lokomotivmandsforbund ønsker om at indrette ejendommen til rekreationshjem. I sit møde mandag den 2. marts 1925 besluttede byrådet at udleje Grimmerhus til førnævnte Jens Jørgensen og hustru. Lejemålet trådte i kraft fra 1. maj. Efter at den hidtidige lejer, forpagter Lautrop, var fraflyttet for at tage ophold på Vejrupgård ved Gisselfelt, tog Jens Jørgensen og hustru fat på at omdanne Grimmerhus til restauration og sommerpensionat »i håb om, at mange vil tage ud og nyde aftenkaffen i de smukke, herskabelige omgivelser.« Vel var bygningen i sit ydre og sine omgivelser herskabelige, men mange års skiftende lejere havde slidt hårdt på det indre. Det blev en meget stor opgave for det energiske ægtepar at få det indre bragt i orden, men den 8. maj 1925 kunne ægteparret avertere, at afholdshotellet og pensionatet Grimmerhus åbnede, og at der var servering i haven, at madkurve kunne medbringes, spisegæster modtages, og at et antal bilgarager kunne lejes. Lejemålet løb over tre år, men i 1928 blev det fornyet for 10 år, efter at Jens Jørgensen og Anna Jørgensen havde dokumenteret, at de kunne løse opgaven. Samtidig blev Grimmerhus dog omdannet til udelukkende at være et sommerpensionat. De eksisterende værelser blev udvidet med yderligere otte, som indrettedes i den tidligere stald- og materialbygning. Jens Jørgensen, der stammede fra Sdr. Aaby, havde ikke noget stærkt helbred, og den 20. august 1928 om morgenen afgik han pludselig ved døden. Anna Jørgensen (født 10. april 1891, død 31.

Jens Jørgensen
d. 20. 8. 1928

Anna Jørgensen
10. 4. 1891 - 31. 1. 1964

Jørgen Jørgensen
18. 3. 1921 - 12. 5. 1945

Inga Jørgensen

januar 1964), som nu stod alene med sine to børn, en datter og en søn, fortsatte imidlertid virksomheden med dygtighed og energi, så Grimmerhus i de følgende år hævdede sig smukt.

I besættelsesårene beslaglagde tyskerne den smukke ejendom, og gjorde den til egnskommandantur. Minderne fra den tid er ikke gode, men efter krigen blev ejendommen atter sat i tidsvarende stand, og dens stampublikum rykkede atter med glæde ind. Fru Anna Jørgensen havde et godt tag på såvel det forretningsmæssige som på at tage sig af gæsterne. Hun var født i Middelfart i 1891 som datter af former Julius Petersen, og havde fået et godt kendskab til faget gennem sin oplæring i Chr. Rasmussens og hans hustru Sørines restauration på torvet. Tillige løste hun med sin utømmelige energi alle forekommende problemer i vanskelige perioder og fik endda tid til at varetage offentlige hverv, bl. a. medlemskab af ligningskommissionen. En stor sorg ramte fru Jørgensen, da sønnen Jørgen Jørgensen, blev dræbt som frihedskæmper i befrielsesdagene i 1945, men udadtil bevarede hun sin livsholdning. Det var bestemt i lejekontrakten, at ved fru Anna Jørgensens død skulle datteren, Inga Jørgensen, kunne fortsætte lejemålet, hvis hun ønskede det. Inga Jørgensen har smukt videreført de traditioner, forældrene havde skabt på Grimmerhus, og ydet meget væsentlige bidrag til ejendommens smukke ydre og indre, således at Grimmerhus' fremtid synes sikret på alle måder. Nu, som før, pynter Grimmerhus på Middelfart. Ejendommen er med til at minde os om byens fortid samtidig med, at den på en lykkelig måde er en levende del af dens nutid.

Grimmerhus set fra Kongebrovej

I fortsættelse af denne historiske beskrivelse føler jeg trang til at knytte endnu et par personlige bemærkninger.

At dette skønne sted er en perle for mig kan vel ikke undre nogen, når man har haft den store lykke at have dette som sit barndomshjem og fået lov til at vokse op i disse skønne omgivelser.

Først som voksen går det rigtig op for een, hvilket arbejde og mange kræfter, moder har lagt her.

Trods sit travle forretningsliv fik moder også tid til at deltage i det offentlige liv, bl. a. var hun i flere år medlem af ligningskommissionen. Desuden lå de ældre medborgeres ve og vel hende meget på sinde.

Da moders helbred begyndte at blive dårligt, var det helt naturligt for mig at påtage mig mere og mere af det arbejde, som var hendes livsværk.

Jeg vil håbe, at mange gæster stadig må finde glæde ved at besøge denne dejlige plet.

INGA JØRGENSEN